

SOOL ry:n opettajaopiskelijoiden työelämävalmiuskysely 2018

Johanna Penttilä
johanna.penttila@otus.fi

Kyselyn toteutus

- Kysymykset suunniteltiin yhdessä SOOL ry:n hallituksen kanssa
 - Fokus opettajankoulutuksen kyvyssä vastata työelämän tarpeisiin
- Otos v. 2010-2017 opintonsa aloittaneet SOOL ry:n jäsenet
 - Yhteensä **6842** henkilöä
- Aineistonkeruu sähköpostitse huhti-toukokuussa 2018
 - Kolme muistutusta → vastausaikaa noin kolme ja puoli viikkoa
 - Haasteena yksilöllisten vastauslinkkien jakaminen sähköpostilistoilla
- Vastauksia yhteensä **937**, vastausprosentti **14 %**
 - Määrällisesti edustava

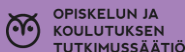
Aineiston rajaus

- Kyselyllä haluttiin kerätä tietoa **opettajankoulutuksen kyvystä vastata työelämän tarpeisiin**. Kysely suunnattiin opintojensa loppu- ja valmistumisvaiheessa oleville opettajaopiskelijoille, mutta tuoreiden aineenopettajaopiskelijoiden mukaan saamiseksi otokseen poimittiin myös vuonna 2017 opintonsa aloittaneet SOOL ry:n jäsenet.
- Ennen analysointia aineistosta karsittiin ne vastaajat (*aineenopettajaksi* opiskelevia lukuun ottamatta), jotka ilmoittivat suorittaneensa kyselyhetken mennessä **0-50 opintopistettä**. Aineistoon jäi siis enimmäkseen sellaisia opiskelijoita, joilla oli jo vähintään yhden vuoden edestä opintopisteitä ja -kokemusta. Näin aineistosta saatiin sisällöllisesti yhtenäisempi ja tutkimustarkoitusta paremmin palveleva.
- Aineistosta poistettiin yhteensä 72 vastaajaa, jolloin lopulliseksi vastaajamääräksi jäi **851** henkilöä. Aineiston voidaan katsoa olevan riittävä tilastollisten päätelmien tekemiseksi.

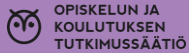

Analysointi

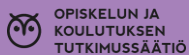
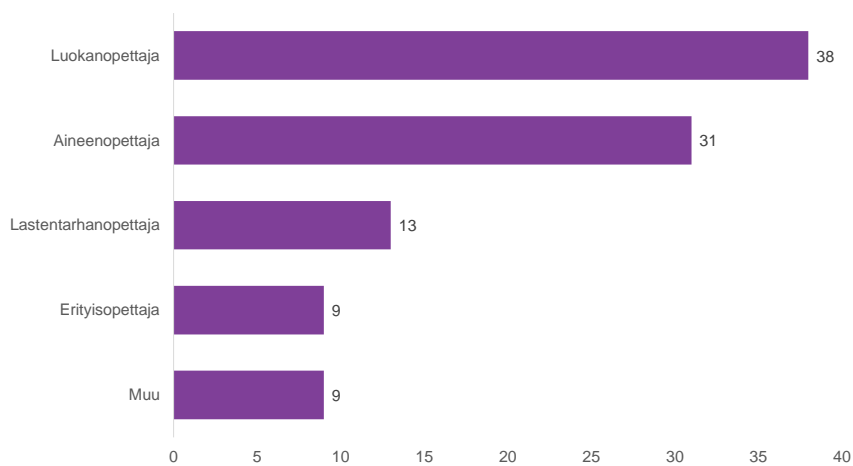
- Tilastollinen tarkastelu tehtiin SPSS-ohjelmistolla. Tarkastelu kattaa suorat jakaumat ja ristiintaulukoinnit keskeisten taustamuuttujien osalta (erit. koulutus). Ristiintaulukointien tulokset on raportoitu, jos ne ovat osoittautuneet tilastollisesti merkitseviksi.
- Avoimet vastaukset on analysoitu luokittelemalla jokainen yksittäisessä vastauksessa esiintynyt teema erikseen. Yksi vastaus on voinut sisältää 1-4 erilaista teemaa sen mukaan, mitä asioita vastaaja on halunnut nostaa esiin. Esimerkiksi täydennyskoulutustarpeita koskevassa vastauksessaan yksittäinen henkilö on voinut luetella useamman erilaisen koulutuksen tai aihepiirin, jotka on kaikki luokiteltu omiin kategorioihinsa.
- Lainauksia tutkintoon kytkeytyvää tyytyväisyyttä käsittelevistä avoimista vastauksista on käytetty havainnollistamaan joitakin tilastollisia tuloksia.

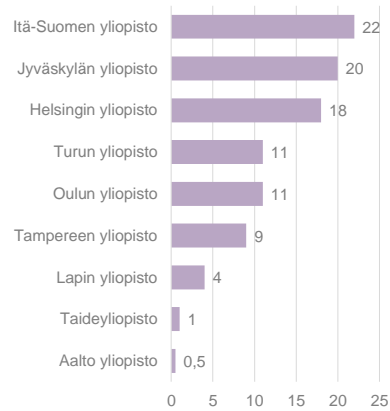
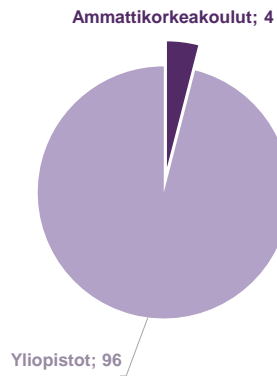
Taustatiedot

Koulutukset, %

Korkeakoulusektorit / yliopistot, %

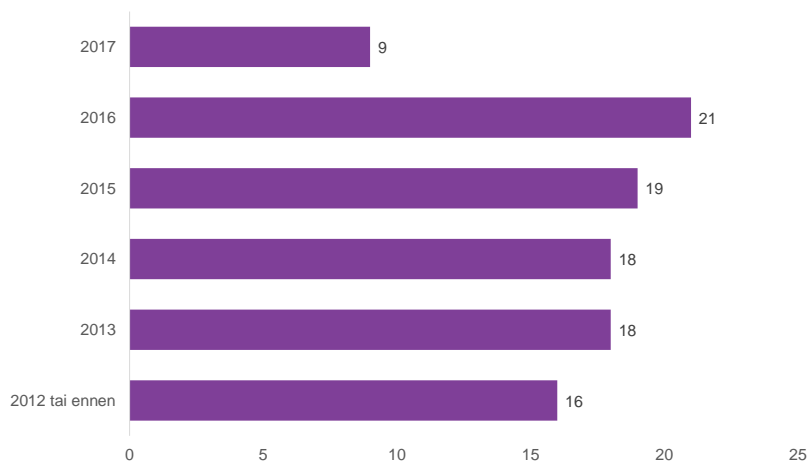

*Ammattikorkeakouluista tulleita vastaajia oli niin vähän, ettei heidän oppilaitoksiaan ilmoiteta tässä erikseen.

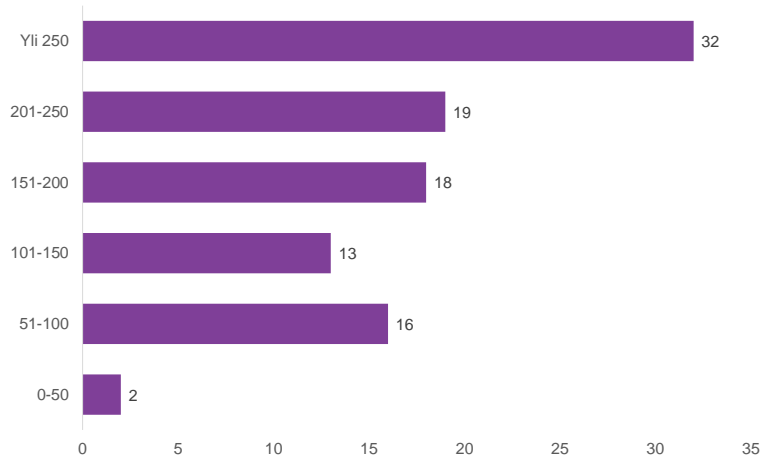
OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Opintojen aloitusvuosi, %

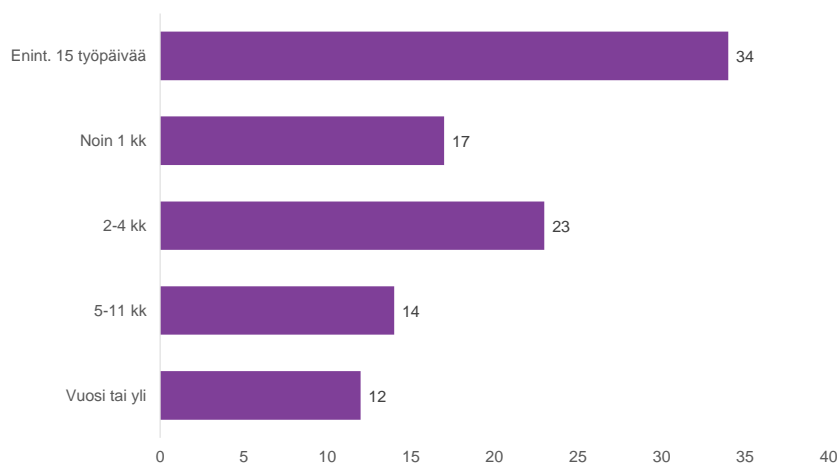
OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Opintopistemäärät, %

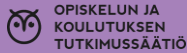
OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Kokemus opettajan työstä, %

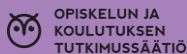
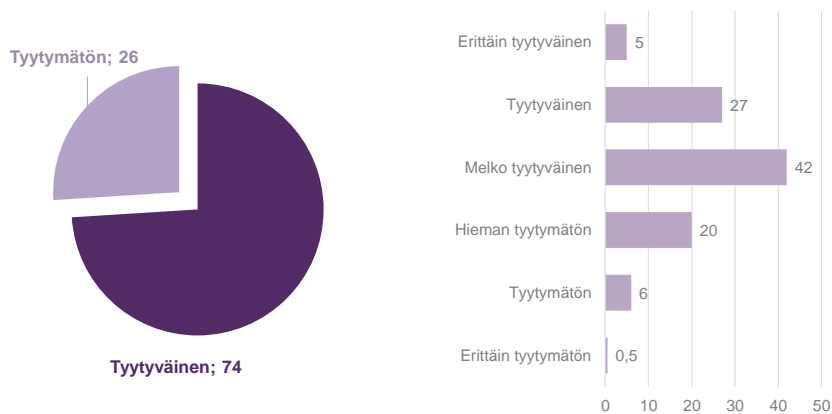

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

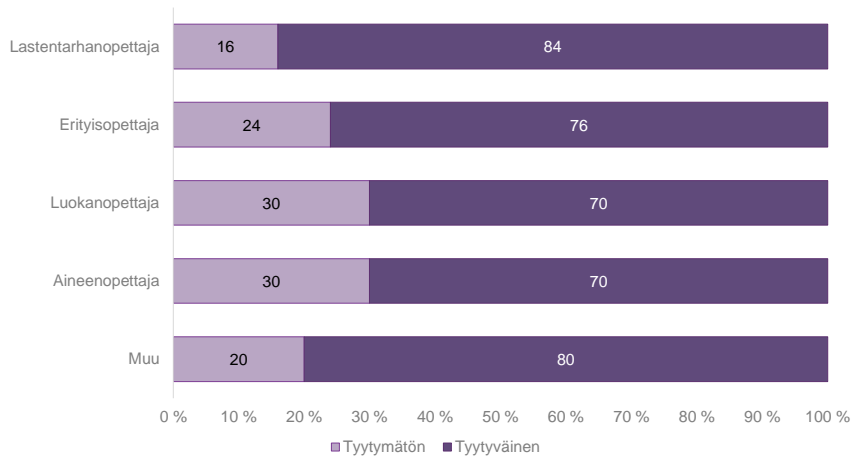
Opettajankoulutuksen laatu työelämän kannalta

Tyytyväisyys tutkintoon työelämän kannalta, %

Tyytyväisyys tutkintoon koulutuksittain, %

Tyytyväisyyttä tai tyytymättömyyttä aikaansaavat tekijät

- Tyytyväisyyden lähteet:
 - Harjaantuminen eri opetusmenetelmissä
 - Opintojen tarjoamat ajattelun välineet (esim. kyky analysoida omaa opettajuutta ja ajatella kriittisesti) sekä valmius oppia ja kehittää itseään opettajana
 - Harjoittelut, jotka ovat tuoneet käytännön lähelle ja joista on saanut tarpeeksi palautetta ja ohjausta
- Tyytymättömyyden lähteet:
 - Teorian suuri määrä suhteessa käytäntöön ja teorian irrallisuus opettajan työstä
 - Opettajan työn arjen hallintaan ja inklusion seurauksiin kytkeytyvän opetuksen niukkuus, kuten vuorovaikutustaidot (suhteessa vanhempiin, oppilaisiin, kollegoihin), ryhmänhallinta, opettajan oikeudet ja velvollisuudet, asiakirjojen täyttäminen sekä tukea tarvitsevien, väkivaltaisten tai haastavien oppilaiden kohtaaminen
 - Kontakti- tai käytäntöön kytkeytyvän opetuksen vähäisyys, yksitoikkoiset tai liian samanlaisina toistuvat opetusmenetelmät ja dialogin puute kouluttajien ja opiskelijoiden välillä

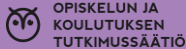
Lainauksia vastauksista

” **Tyytyväisyys #1**
Olen tyytyväinen muun muassa siihen, että opinnoissa ohjataan itsereflektioon ja sen käyttämiseen työn kehittämisen välineenä.

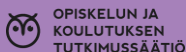
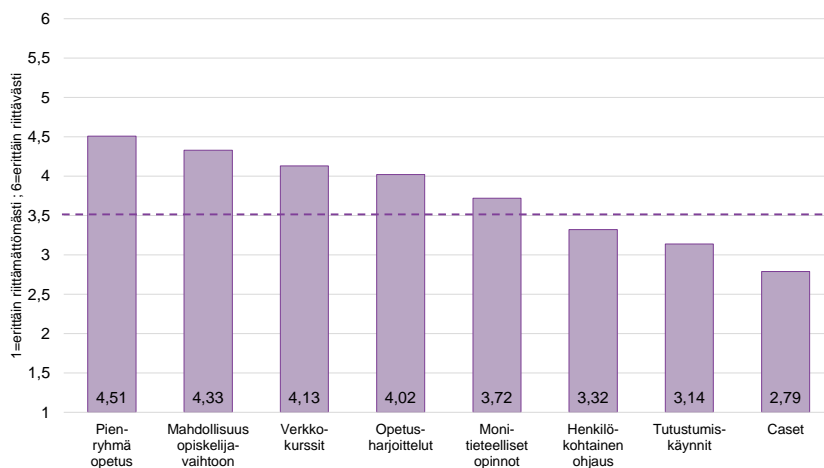
” **Tyytyväisyys #2**
Tutkintoni antaa teoreettisen pohjan, ajattelumalleja ja työkaluja, joita voin oppia käyttämään työelämässä omalla tavallani.

” **Tyytymättömyys #1**
Koulutuksessa käsitellään liian vähän todelliseen kouluarkeen liittyviä asioita. Teoriaa tulee paljon, mutta se jää helposti irralliseksi. Eriyttäminen, konkreettiset toimet inklusion tuomien haasteiden kanssa, kommunikaatio vanhempien kanssa, opettajan lailliset oikeudet ja velvollisuudet...

” **Tyytymättömyys #2**
Liian vähän opetusharjoittelua ja liian vähän tietoa opettajan työnkuvaan kuuluvista muista tehtävistä opetuksen lisäksi.

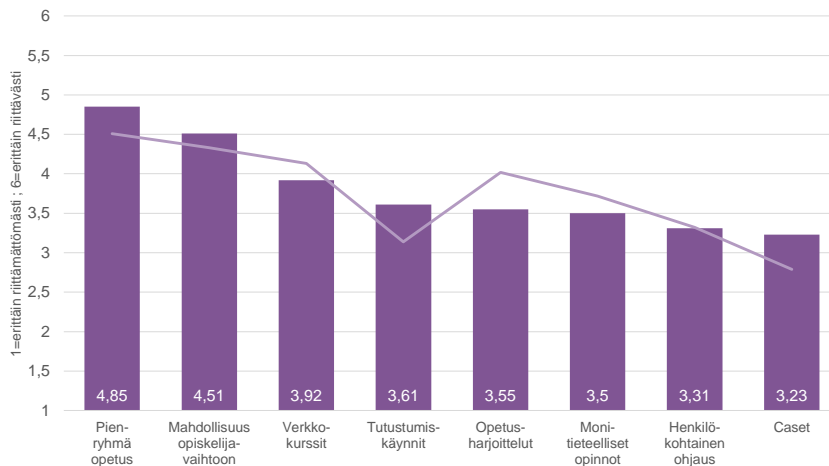

Koulutuksen sisältö, ka (asteikko 1–6)

Koulutuksen sisältö, ka (asteikko 1-6)

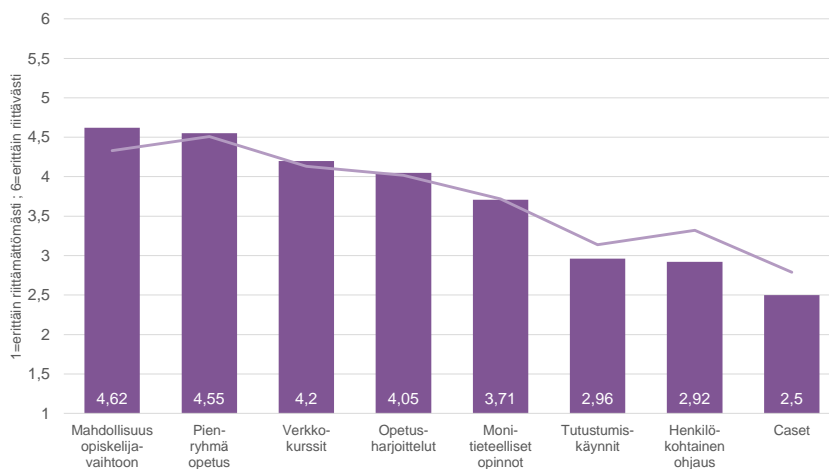
Lastentarhanopettajat

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Koulutuksen sisältö, ka (asteikko 1-6)

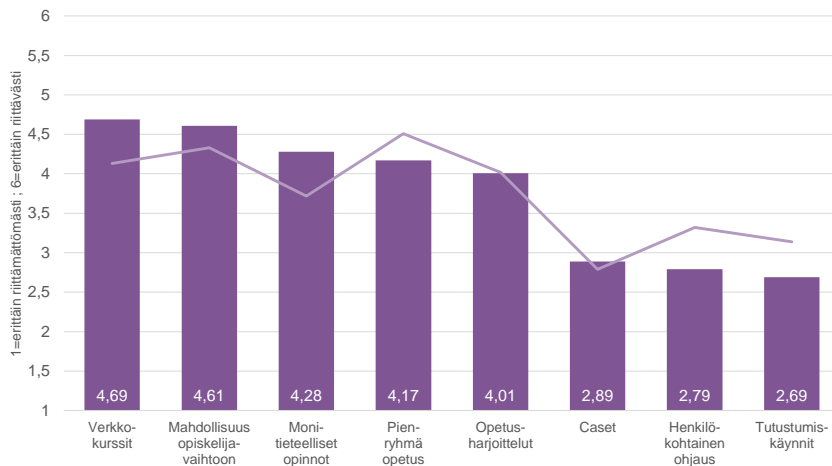
Luokanopettajat

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Koulutuksen sisältö, ka (asteikko 1-6)

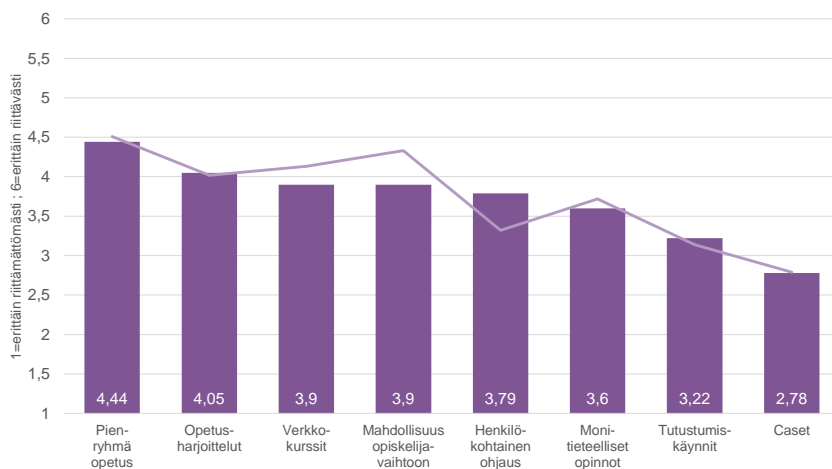
Erityisopettajat

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Koulutuksen sisältö, ka (asteikko 1-6)

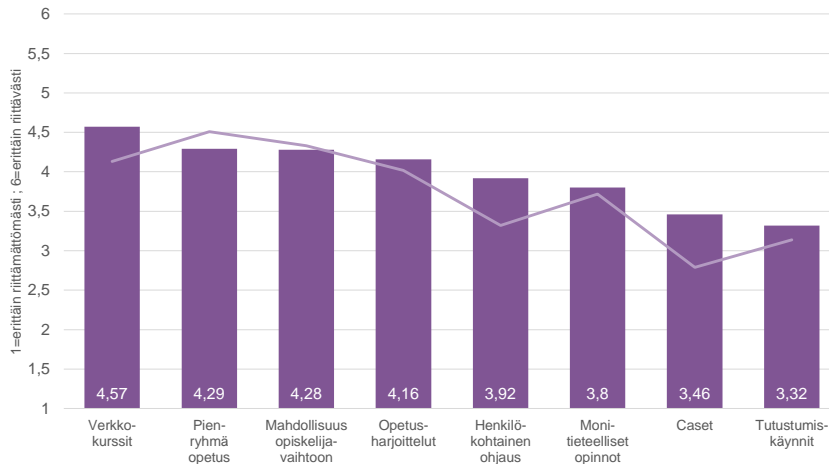
Aineenopettajat

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Koulutuksen sisältö, ka (asteikko 1-6)

Muut

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

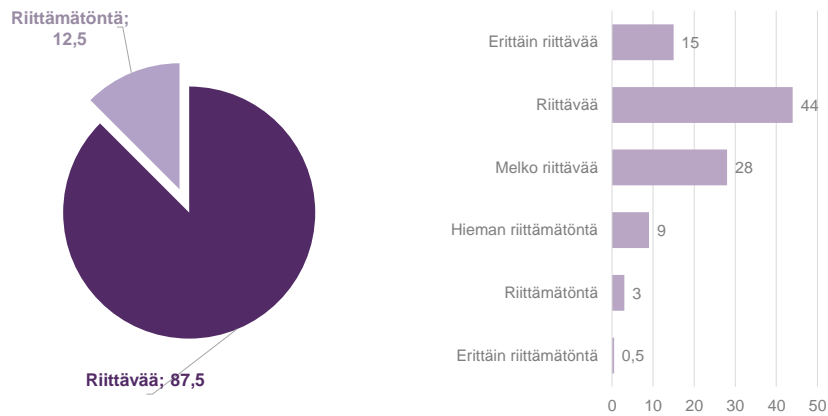
Koulutusten väliset erot sisällöissä

- Keskimääräistä **riittämättömämmin**
 - Pienryhmäopetusta erityisopettajilla (ka 4,17)
 - Opiskelijavaihtomahdollisuus aineenopettajilla (ka 3,90)
 - Verkkokursseja aineenopettajilla (ka 3,90)
 - Opetusharjoittelua lastentarhanopettajilla (ka 3,55)
 - Monitieteellisiä opintoja lastentarhanopettajilla (ka 3,50)
 - Henkilökohtaista ohjausta erityisopettajilla (ka 2,79)
 - Tutustumiskäyntejä erityisopettajilla (ka 2,69)
 - Caseja luokanopettajilla (ka 2,50)
- Keskimääräistä **riittävämmiin**
 - Pienryhmäopetusta lastentarhanopettajilla (ka 4,85)
 - Opiskelijavaihtomahdollisuus luokanopettajilla (ka 4,62)
 - Verkkokursseja erityisopettajilla (ka 4,69)
 - Opetusharjoittelua ryhmään "muu" kuuluvilla (ka 4,16)
 - Monitieteellisiä opintoja erityisopettajilla (ka 4,69)
 - Henkilökohtaista ohjausta ryhmään "muu" kuuluvilla (ka 3,92)
 - Tutustumiskäyntejä lastentarhanopettajilla (ka 3,61)
 - Caseja ryhmään "muu" kuuluvilla (ka 3,46)

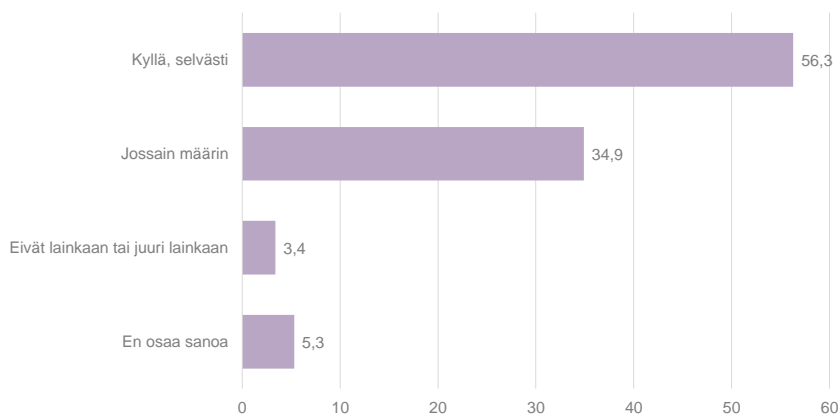

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

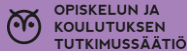
Ohjauksen riittävyys opetusharjoitteluissa, %

Vahvistivatko harjoittelut varmuuttasi alavalinnasta, %

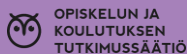
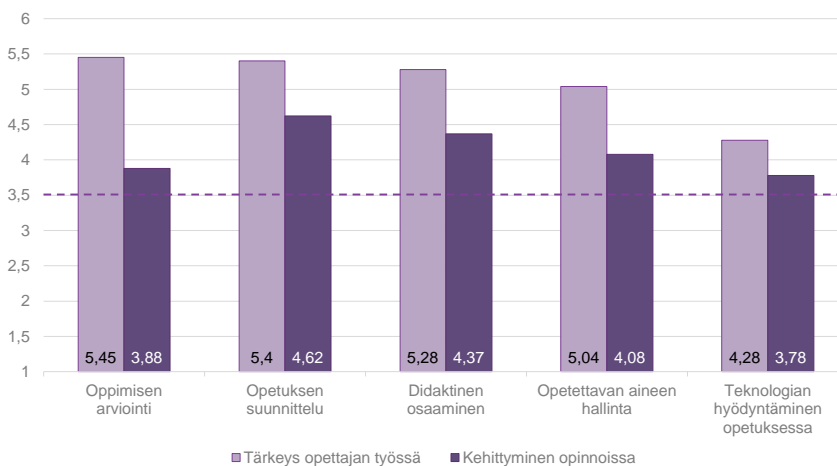

Opettajankoulutuksen tuottamat osaamiset

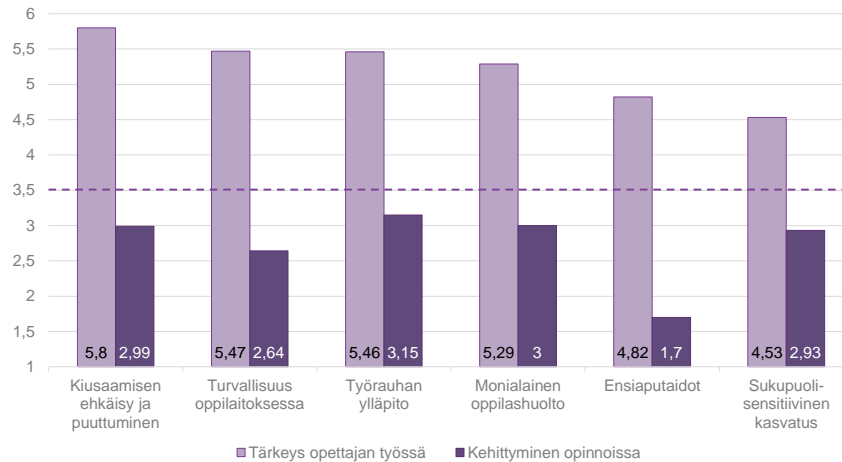
Opetusosaaminen

Tärkeys opettajan työssä: 1=ei lainkaan tärkeä; 6=erittäin tärkeä
Kehittyminen opinnoissa: 1=erittäin puutteellisesti; 6=erinomaisesti

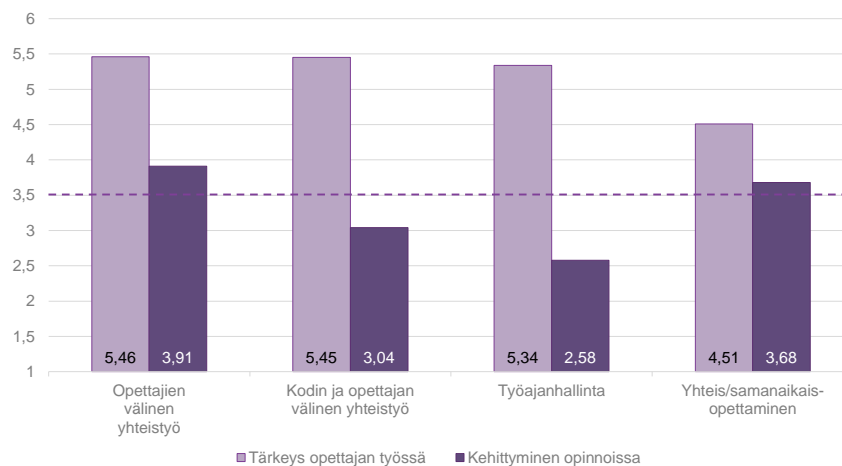
Hyvinvointi oppilaitoksessa

Tärkeys opettajan työssä: 1=ei lainkaan tärkeä; 6=erittäin tärkeä
Kehittyminen opinnoissa: 1=erittäin puutteellisesti; 6=erinomaisesti

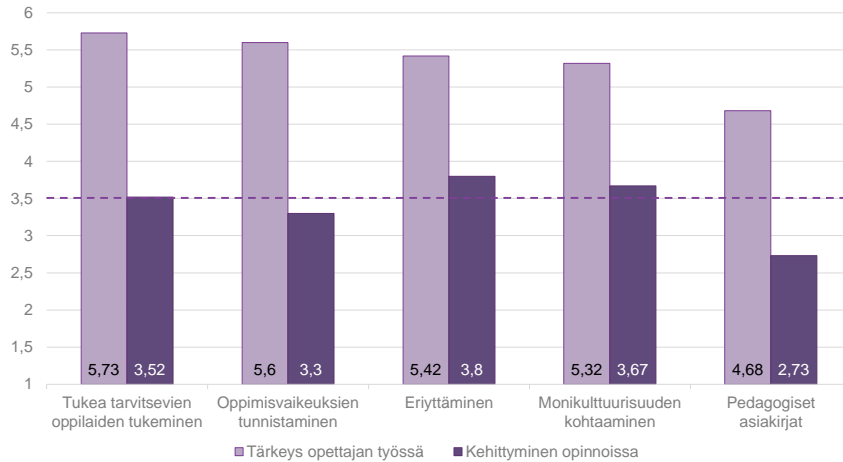
Yhteistyö ja oman työn ohjaaminen

Tärkeys opettajan työssä: 1=ei lainkaan tärkeä; 6=erittäin tärkeä
Kehittyminen opinnoissa: 1=erittäin puutteellisesti; 6=erinomaisesti

Erityispedagogiikka

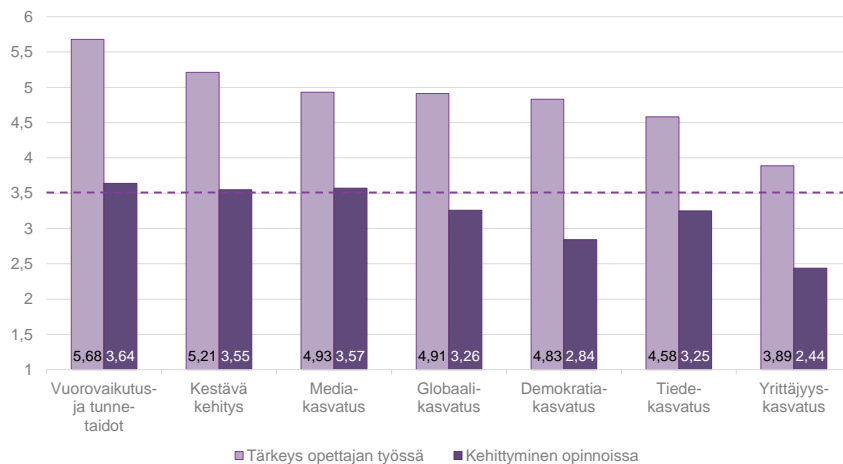
Tärkeys opettajan työssä: 1=ei lainkaan tärkeä; 6=erittäin tärkeä
Kehittyminen opinnoissa: 1=erittäin puutteellisesti; 6=erinomaisesti

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Uudet oppisisällöt

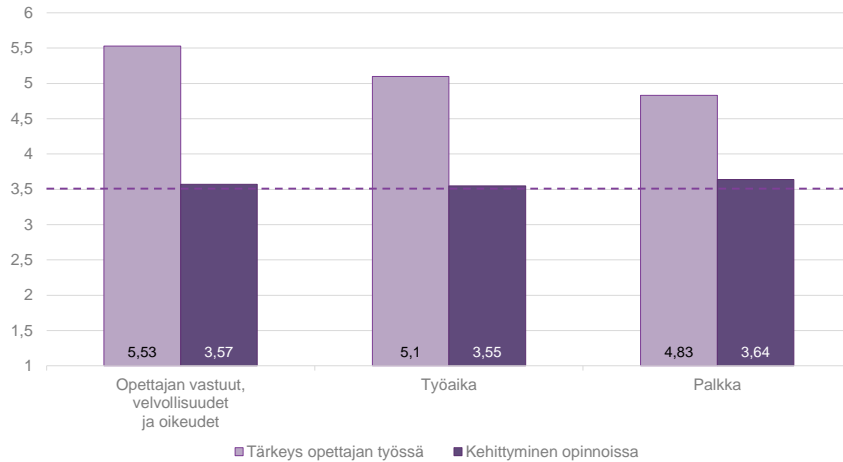
Tärkeys opettajan työssä: 1=ei lainkaan tärkeä; 6=erittäin tärkeä
Kehittyminen opinnoissa: 1=erittäin puutteellisesti; 6=erinomaisesti

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

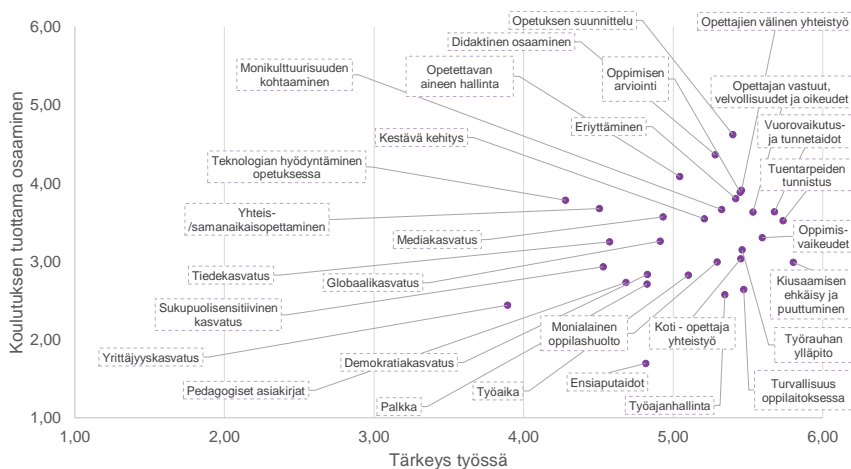
Tiedot opettajan työelämästä

Tärkeys opettajan työssä: 1=ei lainkaan tärkeä; 6=erittäin tärkeä
Kehittyminen opinnoissa: 1=erittäin puutteellisesti; 6=erinomaisesti

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Kokonaiskuva osaamisten tärkeydestä työssä suhteessa koulutukseen

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Koulutusten väliset erot

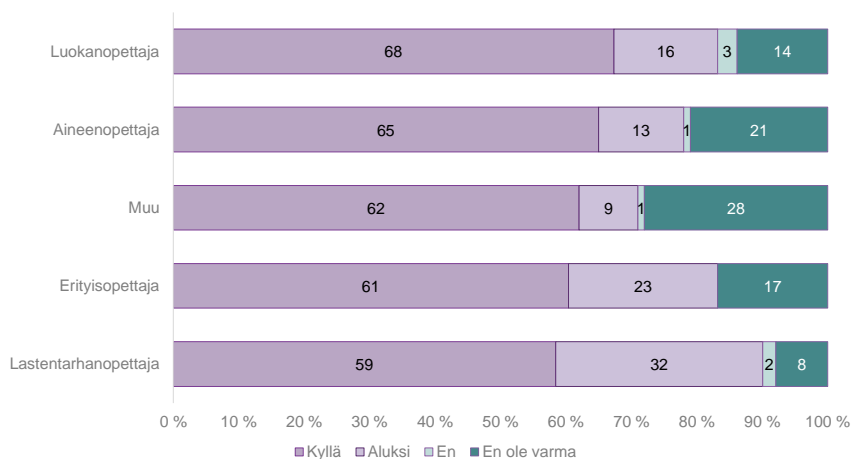
- Liki jokaisen osaamisen kohdalla oli **koulutusten välisiä** tilastollisesti merkittäviä eroja siinä, miten tärkeitä kyseiset osaamiset olivat työelämässä ja miten hyvin koulutus kykeni kehittämään niitä. Ainoastaan kolmen osaamisen kohdalla **ei ilmennyt** ollenkaan koulutusten välisiä eroja (i. kestävä kehitys, globaalikasvatus ja demokratiakasvatus).
- Koulutusten väliset erot olivat jossain määrin ennalta arvattavia. Esimerkiksi osaamista oppimisvaikeuksien tunnistamisesta, tukea tarvitsevien oppilaiden tukemisesta ja eriyttämisestä pitivät työssään tärkeimpänä erityisopettajat. He myös saivat näihin koulutuksestaan enemmän välineitä kuin muut. Aineenopettajien koulutuksessa yllä mainitut erityispedagogiset osaamiset kehittyivät vähiten, mutta aineenopettajat eivät myöskään kokeneet tarvitsevansa niitä työssään yhtä paljon kuin muut opettajat.
- Kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen koettiin kuitenkin liki yhtä tärkeäksi kaikissa opettajan töissä. Eniten eväitä koulutuksestaan siihen saivat lastentarhanopettajat.

Tulevaisuudensuunnitelmat

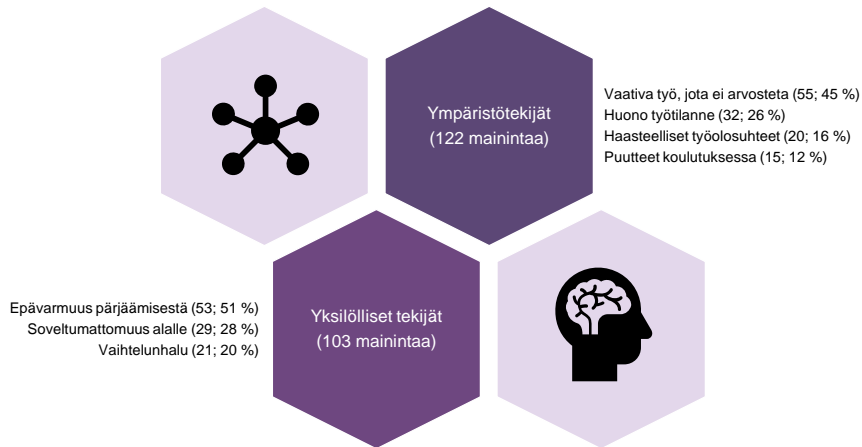
Aiotko työskennellä opettajana valmistumisesi jälkeen, %

Aikeet opettajana työskentelemisestä koulutuksittain, %

Opettajan työhön hakeutumisen esteet

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

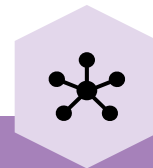
Ympäristötekijät: lainauksia vastauksista

” **Vaativa työ, jota ei arvosteta**
Huono palkka suhteessa koulutustasoon ja työn vaativuuteen ei houkuta.

” **Huono työtilanne**
Viran saaminen pian valmistumisen jälkeen pääkaupunkiseudulla on haastavaa, enkä voi pitkään tehdä vain määrä-aikaista työtä.

” **Haasteelliset työolosuhteet**
Nykyiset työrauhan, koulujen huonoon kuntoon ym. liittyvät uutiset ovat saaneet epäilemään.

” **Puutteet koulutuksessa**
Työelämä opetuslalla ei ole juurikaan vastannut opettajaopinnoissa saamaani kuvaa.

OPISKELUN JA
KOULUTUKSEN
TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Yksilölliset tekijät: lainauksia vastauksista

” **Epävarmuus pärjäämisestä**
Olen hyvin epävarma osaamisestani ja selviämistäni työelämässä tunnollisesta puurtamisesta huolimatta.

” **Soveltumattomuus alalle**
Olen oppinut koulutuksen aikana tuntemaan itseäni (yliopisto-aika on juuri sitä ihmisenä kasvamisen aikaa) ja näin ollen myös ammatillinen minäni on kasvanut ja muuttunut.

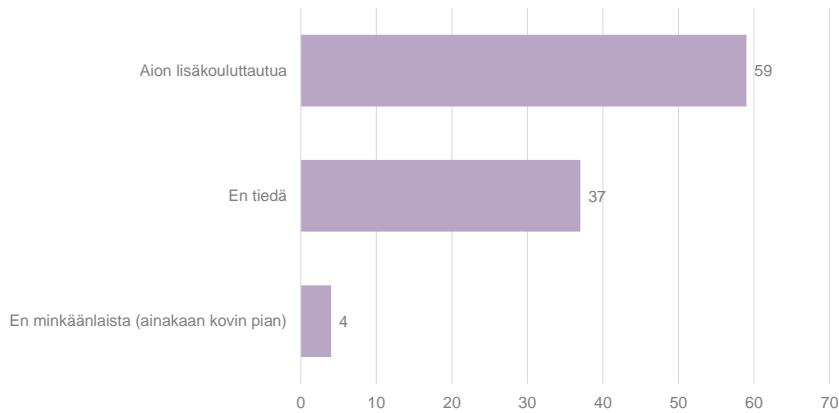
” **Vaihtelunhalu**
Minua kiinnostaa moni ala ja asia. En näe itseäni riviopettajana 40 v. Enkä usko että se palvelisi omia unelmia, motivaatiota, aktiivisuutta jne.

Vaihtoehdot opettajan työlle

- Asiantuntijatehtävät, esim. oppimateriaalin kehitys (51 mainintaa; 18 %)
- Opiskelu muulle alalle (46; 16 %)
- Hallinnolliset tehtävät, esim. henkilöstöhallinto tai viranomaistyö (41; 14 %)
- Muut opettajan tai kasvattajan tehtävät, esim. alemman tason (38; 13 %)
- Tutkijantehtävät (34; 12 %)
- Johtotehtävät, esim. oppilaitoksen rehtori tai hallinnon esimies (27; 10 %)
- Usea samanaikainen työ, esim. osa-aikaisesti opettajuuden ohella (15; 5 %)
- Yrittäjyys (13; 5 %)
- Järjestötehtävät (11; 4 %)
- Kansainväliset tehtävät ulkomailla (6; 2 %)

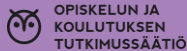
Lisä- tai täydennyskoulutusaikeet valmistumisen jälkeen, %

Lisäkouluttautumisen aiheet

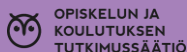
- Lisäpätevyudet (307 mainintaa; 62 % lisäkouluttautumista aikovista)
 - Erityisopettaja (70 mainintaa), lisää opetettavia aineita (57), rehtorin pätevyys (54), aineenopettajan pätevyys (49), opinto-ohjaajan pätevyys (31), luokanopettajan pätevyys (28), muut lisävastuut, kuten harjoitteluohjaajan tai työnohjaajan pätevyys (12), esi- ja alkuopetukseen erikoistuminen (6)
- Tietyt teemat (306 mainintaa; 62 %)
 - Erityispedagogiikka (83), tilanteen mukaan nousevat tarpeet ja kiinnostukset (63), opetus- ja oppimisteknologia (27), taito- ja taideaineet (25), kielet ja S2 (22), matematiikka ja fysiikka (10), opetustaito yleensä (9), muut teemat (55)
- Ylemmät tutkinnot (55 mainintaa; 11 %)
 - Maisterintutkinto (34), tohtorintutkinto (21)
- Muu ala; tähtäin alanvaihdossa (13 mainintaa; 3 %)

Yhteenveto

Tutkintojen sisällöt

- **Suurin osa (74 %) vastaajista oli tyytyväisiä tutkintoonsa** työelämän kannalta. Tyytyväisten osuus oli korkein lastentarhanopettajaksi opiskelevilla (84 %) ja matalin luokan- ja aineenopettajilla (70 %).
- Koulutuksiin sisältyi **keskimäärin riittävästi** pienryhmäopetusta, mahdollisuuksia opiskelijavaihtoon, verkkokursseja ja opetusharjoitteluja. Toisaalta esimerkiksi avoimissa vastauksissa yksi säännönmukaisin syy tyytymättömyyteen tutkinnon työelämäkytköksiin oli juuri harjoittelujen vähäisyys. Erikseen kysyttäessä suurin osa vastaajista kertoi kuitenkin saaneensa riittävästi ohjausta opetusharjoitteluisissa, ja selvä enemmistö koki opetusharjoittelujen vahvistaneen varmuuttaan alavalinnastaan (jolloin kyse voi toki olla myös siitä, että kokemus alalle soveltumattomuudesta vahvistuu → aineiston perusteella vain hyvin pieni vähemmistö päätyi opintojensa kuluessa tähän johtopäätökseen). Kokemukset olivat samansuuntaisia kaikissa koulutuksissa.
- **Selvästi riittämättömämmin** koulutuksissa ratkottiin ja problematisoitiin työelämän tilanteita eli caseja, tehtiin tutustumiskäyntejä ja saatiin henkilökohtaista ohjausta. Casejen riittämättömyyttä raportoivat erityisesti luokanopettajaopiskelijat. Tutustumiskäyntien ja henkilökohtaisen ohjauksen määrä oli riittämättömintä erityisopettajaksi opiskelevilla.

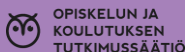
Työuranäkymät

- 82 % aikoi työskennellä opettajana ainakin aluksi valmistumisensa jälkeen. **Ainoastaan 2 % ei aikoonut ryhtyä opettajaksi**, mutta koulutusten väliset erot olivat paikoin suuria. Vajaa kolmannes lastentarhanopettajista ja reilu viidennes erityisopettajista uskoi myöhemmin päätyvänsä muihin tehtäviin, mikä on selvästi enemmän kuin muilla opettajaryhmillä. Syitä tähän saattavat olla esimerkiksi palkkauksen heikkous suhteessa työn vastuullisuuteen, nousujohteisemman uran tavoittelu jollakin muulla alalla, työn oletettu kuormittavuus tai silikka vaihtelunhalu.
- Yleisesti ottaen epävarmuutta opettajaksi ryhtymiselle aiheuttavat sekä ympäristöstä johtuvat että yksilölliset tekijät. Halukkuutta ryhtyä opettajaksi heikentävät etenkin haastavat työskentelyolosuhteet sekä **kokemukset siitä, ettei työtä arvosteta yhteiskunnan taholta tarpeeksi** (mm. matala palkkaus suhteessa vastuuseen ja vaatimuksiin sekä rajalliset mahdollisuudet urakehitykseen). Niin sanottuja mielenisäisiä esteitä ovat epävarmuus omasta pärjäämisestä ja jaksamisesta opettajana sekä **kokemus soveltumattomuudesta alalle**. Joitakin houkuttaa muille urille silikka vaihtelunhalu ja ajatus, että kokonainen työura yhdessä tehtävässä tai virassa käy liian yksitoikkoiseksi.

Koulutuksen ja työelämän vastaavuus

- Lomakkeessa kysyttiin opiskelijoiden arvioita yhteensä 30:sta erilaisesta opettajan työssä tarvittavasta osaamisesta. Lähes kaikki osaamiset osoittautuivat **tärkeiksi työssä**, mutta **vain harva niistä kehittyi koulutuksessa työelämän edellyttämälle tasolle**. Tämä ei ole erityisen yllättävää ottaen huomioon opettajien laajat osaamisvaatimukset ja sen tosiasian, että moni ammattitaito kehittyy huippuunsa vasta työelämässä. Koulutuksen ja työelämän välisten kUILujen kartoittaminen on kuitenkin tärkeää, jotta koulutus pysyy uudistuvana ja ajantasaisena, ja jotta siitä valmistuvat opiskelijat kykenevät siirtymään työelämään luottavaisella mielellä.
- Parhaiten opettajankoulutus onnistuu perustehtävässään eli **opetusosaamisen kehittämisessä**. Opetusosaamisella tarkoitetaan tässä opetuksen suunnittelua, didaktista osaamista, opettavan aineen hallintaa ja teknologian hyödyntämistä opetuksessa. Näissä aukko koulutuksen ja työelämän välillä jäi hyvin pieneksi ja "helposti kirittäväksi". Perustehtävään sisältyy kuitenkin **yksi heikko osa-alue** ja se on oppimisen arviointi. Siihen saadut valmiudet jäävät opiskelijoiden mielestä selvästi opettajan työn vaatimuksista.
- Kaikkein heikoimmat eväät opettajankoulutus antaa **kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen**, ensiaputaitoihin ja oppilaitoksen turvallisuutta koskeviin asioihin. Näistä ensin mainittu eli kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen oli kaikista tärkein työelämässä tällä hetkellä tarvittava taito, joten sen käsitteilyyn lienee syytä panostaa koulutuksessa lisää.

Elinikäisen oppimisen eetos

- Liki 60 % vastaajista ilmoitti aikovansa hankkia **lisää koulutusta** jo pian valmistumisensa jälkeen. Vain 4 % vastaajista ei ollut ollenkaan kiinnostunut lisäkouluttautumisesta. Lisäkouluttautumisaikheet eivät eronneet koulutuksittain.
- Yleisimmin tavoitellaan **uusia opettajan pätevyksiä** eli lisää opetettavia aineita, muita opettajan pätevyksiä (ns. kaksoispätevyyydet) tai rehtorin pätevyyttä. Niitä suunnittelee hankkivansa peräti 62 % (n=307) lisäkouluttautumisaikkeitä omaavista. Myös erityispedagogiikkaan kytkeytyviä kouluttautumisaikkeitä oli runsaasti (30 %:lla lisäkouluttautumisaikkeitä omaavista).
- Kouluttautumisaikkeitä taustalla vaikuttanevat yhtäältä halu laajentaa työllistymismahdollisuuksia ja toisaalta nykypäivälle ominainen ja tuiki tärkeä kyky elinikäiseen oppimiseen. Maailma muuttuu nopeasti, ja opettajien osaamisen on päivityttävä siinä mukana. Mutta koska lisäkouluttautumisaikheet ovat niin selvät jo ennen valmistumista, on pohdittava, **voivatko ne heijastella puutteita opettajankoulutuksessa** (esim. muissakin tutkimuksissa ja selvityksissä todetun erityispedagogiikan osalta).

